

Τὰ περασμένα λοιπὸν στοὺς φρόνιμους ἀνθρώπους χρησιμεύουν μόνον γιὰ νὰ θεωροῦν τὴν κακοβαλάδα πού ἐκοντάφανε καὶ μπορέσουν νὰ τὴν ἀποφεύγουν εἰς τὸ μέλλον γιὰ νὰ μὴ ξανασκοντάφουνε στὴν ἴδιαν. Γιὰ ὅλα τὰλλα τὸ ζήτημα τῶν περασμένων, γιὰ κείνους ποὺ ἔργον τῶν ἀποκλειστικῶν δὲν εἶναι αὐτὴ ἡ δουλειά, εἶναι ἀνωφέλετο καὶ πολλὰ φορὲς μάλιστα ἐπιζήμιον γιὰτὶ γίνεται ἀφορμὴ νὰ παραμελιῖται τὸ προσεκτικὸ καὶ ἤρεμο ζήτημα γιὰ τὰ ἐρχόμενα.

Βέβαια πὼς οἱ φταίχτες σὲ κάθε ὑπόθεσιν πού ὑπάρχουν τέτοιοι, πρέπει νὰ βρίσκονται καὶ νὰ τιμωροῦνται. Ἀλλὰ πρέπει νὰ βρίσκονται ὅταν ἔλθῃ ὁ καταλληλὸς καιρὸς.

Ἀλλὰ γιὰ τὴν Κρήτη, πού ἡ ἐθνικὴ τῆς ὑπόθεσιν εὐρίσκεται ἀκόμη ἀπάνω σὲ ἀνκαμμένα κάρβουνα, ὅχι μόνον δὲν εἶναι ὁ καταλληλὸς καιρὸς τώρα γιὰ τέτοια πράγματα, ἀλλὰ μποροῦν μάλιστα νὰ φέρουν καὶ τὴν καταστροφὴν τῆς καὶ τὸ θάνατόν της.

Ὅσοι εὐρίσκονται ὄξω ἀπὸ τὴν Κρήτην, μποροῦν νὰ συζητοῦν ὅσο θέλουν καὶ νὰ γράφουν ὅ,τι θέλουν γιὰ τὴν Κρητικὴν ὑπόθεσιν. Εἰς ἐκείνους ὅμως πού εὐρίσκονται μέσα στὸ νησί τῆς Κρήτης, τὸ μεγαλύτερον καλὸ πού ἔχουν εἰς τὴν παρούσα περίστασιν νὰ κάμουν εἰς τὴν Κρητικὴν ὑπόθεσιν, εἶναι νὰ ξεχάσουν ἐντελῶς τὰ περασμένα καὶ νὰ μὴ φέρουν ποτὲ στὴ μέσιν τὴ συζήτησιν τῶν.

Ποῖος ἔφταιξε καὶ ποῖος δὲν ἔφταιξε, ποῖος εἶχε δίκιον καὶ ποῖος εἶχε ἄδικον, ποῖα μερίδα ἐργάσθη καλὰ καὶ ποῖα ἐργάσθη κακὰ, γι' αὐτὰ τὰ πράγματα ὅποιοι ἔχει πετριωτισμὸν καὶ φρόνησιν ἀπάνω του βλέπει πὼς δὲν εἶναι καιρὸς τώρα. Καὶ καιρὸς μόνον εἶναι νὰ ξεχάσουμε τὰ περασμένα καὶ τὴν διαφοράν μας καὶ τὰ μαλώματά μας καὶ ἡ μὴ μερίδα καὶ ἡ ἄλλη καὶ νὰ ἐνωθῶμε καὶ νὰ ἀδερφοθῶμε πάλιν μὲ ἀντρίστην εὐλικρίνεια, καὶ ὅλοι μὲζὶ νὰ βοηθήσουμε στὸ νέο ταξίδι πού θὰ κάμουμε καὶ στὴς νέες φουρτουνες πού θὰ τραβήξουμε. Διότι κανεὶς δὲν εἶναι πιστεῦσεν πού νὰ μὴ βλέπῃ ὅτι δυστυχῶς ἡ Κρήτη ἔχει ἀκόμη καὶ ταξίδι καὶ φουρτουνες ἴσως νὰ τραβήξῃ ὥστε πού νὰ φθάσῃ στὸ λιμάνι πού ἀπὸ χρόνους καὶ κειροὺς ξαμῶνει. Ἀλλῶς, ἀλλοίμονο καὶ τρισαλλοίμονο σὲ μὰς εἰν ἀρχίσουμε τὴν γρίναιαν καὶ τὰ φαγώματα μεταξὺ μας, ἐνῶ εἴμαστε ἀκόμα στὰ μέσα τοῦ πελάγου καὶ περικυκλωμένοι ἀπὸ κινδύνους δεξιᾶ καὶ ἀριστερᾶ.

Ὡστε πού νὰ τελειώσῃ τὸ ταξίδι μας δὲν ἐπι-

τρέπεται καμιά μεταξὺ μας διαφωνία, καμιά μεταξὺ μας ἔχθρητα, καμιά μεταξὺ μας διαίρεσιν. Αὐτὸ μὰς λείπει καὶ ἡ τιμὴν μας καὶ τὸ συμφέρον μας. Καὶ εἰν δὲν τὸ κάμουμε αὐτὸ, οὔτε τίμοι θὰ εἴμαστε, οὔτε καὶ εἰν θὰ θέλουμε νὰ κάμουμε τοὺς τίμοις, οὔτε τὸ συμφέρον μας θὰ γνωρίζουμε.

Δ. Σ. ΒΟΥΤΕΤΑΚΗΣ

ΓΥΝΑΙΚΑ

«Οὐ ποιήσῃς σεαυτῷ εἰδωλόν...»

Πλάστῃς κ' ἐγώ, πῆρα ἀπ' τὴ γῆ τὸ ταπεινὸ τὸ χῶμα
Κ' ἐπλάσα ἐσὲ τρισόμορφον γυναῖκα. Μὲς στὸ στόμα
Φιλῶντας σε σοῦ στάλαξα μὲς, στάθειαν σου στήθη
Τὸ θησαυρὸν πού ἐκρυβα μὲς σῆς καρδίᾳς τὰ βόθη,
Στὴς ἀδιανῆς καὶ ἀνυχῆς τὴς κόχης τῶν ματιῶν σου
'Εβόθισα τὸ βλέμμα μου (καθρέφτη τῆς ψυχῆς μου)
Καὶ φῶς οὐράνιον φάτησε λαμπρὸ τὸ πρόσωπό σου,
Κ' ἐφρέξες ἄστρο φαινεῖν στὴ νύχτα τῆς ζωῆς μου.
Σὲ βόθηρον ἀπάνω σέσησα χροῦσόν, κ' ἐρωτεμένον,
περήφανον γιὰ τὸ ἔργον μου, πιστὸν καὶ θαμπωμένον
γονάτιον καὶ ἀκούβονταν μὲ σεβασμὸν μπροστὰ σου,
'Εφτά φορὲς ἐκρίστηκα στὸ τίμιον ἰσὸνά σου.
Μὴ ἀλλοίμονο κουργάτηκα καὶ σφάλισα τὰ μάτια
Στὸν ὕπνον, καὶ σὴν ἐξύπνησα, τὸ πλάσμα τῶν χειρῶν μου
Λάσπη ἔχε γίνῃ σὴν καὶ πρὶν, γρημίστηκα κομμάτια,
Καὶ μὲ τὸ χέρι σκέπασα, τὰ δυὸ, τὸ πρόσωπό μου.

Γ. Σ. ΖΟΥΦΡΕΣ

ΕΝΑΣ ΕΛΛΗΝΑΣ ΠΟΙΗΤΗΣ (*)

Ο ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ

Ἐκείνος πού θὰ θελήσῃ νὰ ρίξῃ μιὰ ματιὰ, ἄς εἶναι καὶ παραστικὴ, στὴ σύγχρονον φιλολογικὴν κίνησιν τῆς Ἑλλάδος δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ σταματήσει στὸν Κωστὴν Παλαμᾶ ἢ καλύτερα, μπορεῖ κανεὶς σκεδὸ νὰ βεβαιώσει πὼς τὸ ὄνομα τοῦ σπουδαίου ποιητῆ συμβολίζει, αὐτὸ καὶ μόνον μὲζὶ μὲ τὴν διανοητικὴν προσπάθειαν στὰ τελευταῖα εἴκοσι χρόνια, καὶ ὅ,τι φανερώθηκε ἀληθινὰ νέο στὸ μοιραῖον ζετούλιγμα τῆς νεοελληνικῆς ποίησιν.

Ὁ Κωστὴς Παλαμᾶς, πρῶτα ἀπ' ὅλα καλλι-

(*) Σημ. τοῦ «Νουμά». Τὸ ἄρθρον αὐτὸ γράφτηκε ἀποκλειστικὰ γιὰ τὸ «Monde Hellenique» καὶ δημοσιεύτηκε στὸ 44 καὶ 45 φύλλον του, στὴν ἐπιφυλλίδα.

τέχνης καὶ προικισμένος μὲ κριτικὸ πνεῦμα, βαθιὰ μελετημένος, δὲ μίλησε παρὰ στὴ διάνοιαν καὶ γι' αὐτὸ δὲν ἐνδιαφέρει παρὰ μέτρια τὴν εὐαισθησίαν τὴν αἰσθηματικὴν. Αὐτὸς εἶναι κ' ἕνας λόγος πού πολλοὶ ἀπ' τοὺς συμπατριῶτας του δὲν μποροῦν νὰ τὸν παραδεχτοῦν γιὰ καθαφτὸ ποιητὴν, ἔτοιμον πιστὰ νὰ ὑπακούσῃ στῆς καρδίᾳς του τὴν ὁρμὴν καὶ στενοχωρημένον στὸν περιορισμένον τρόπο τῆς ἐκφράσιν πού θὰ τοῦ ὑπαγόρευε τὸ ἀζύγιστον τῆς ἐμπνεύσιν. Ὁ Κωστὴς Παλαμᾶς προτιμάει καθόλα νὰ τῆνε ζυπνάζει τὴ συγκίνησιν τῆς διάνοιαν μὲ τὴς φαινεῖν συνθέσιν καὶ μὲ τὴς τολμηρὰ παρατηρήσιν στὰ βαθειὰ μυστήρια, τὰ καὶ πάντα καινούρια, τῆς ὠραιότης.

Ὁ Κωστὴς Παλαμᾶς μελέτησε τὸ Γκαίτε καὶ ἴσως εἶναι σ' αὐτόνε δυστύχημα πού ὁ θάνατος τὸν ἐχώρισε ἀπὸ τὸ φίλον του, τὸ δαιμόνιον Κρυστάλλη. Τίποτα δὲν μπορεῖ ν' ἀντικαταστήσῃ αὐτὴν τὴν ψυχικὴν ἐπικοινωνίαν, πού χρειάζονται γιὰ τὴν προτομασίαν στὴς μυστικὰς ἐνώσεις τοῦ λόγου. Ὁ Κρυστάλλη εἶχε μέσα του τὸ αἶσθημα πού ἐπιτρέπει στὸν ποιητὴν νὰ παίρνῃ κατευθείαν τοὺς ρυθμοὺς τοὺς ἀπὸ τῆς Φύσιν τὴς φωνῆς, γιὰ νὰ ξεπηδάει μὲ μίαν ἀπὸ τὸν πραγματισμὸν ὅλον τὸ ἰδανικὸν τὸ ἀφάνταστο γιὰ τοὺς βέβηλους.

Ἀφοῦ, ξεχώρισε ἀμέσως ὅ,τι βρισκόταν μεγάλο καὶ ὑπέροχον μέσα στὸ εἰδυλλιακὸν καὶ ἄγνον τραγῶδι τοῦ νέου Κρυστάλλη, βέβαια ἔπρεπε σ' ὅλην τὴν ζωὴν νὰ διατηρήσῃ τὴν συγκίνησιν, καὶ γι' αὐτὸ θελήσῃ ν' ἀριερώσῃ στὴ μνήμην τοῦ φτωχοῦ συντρόφου του τόσες ὠραῖες σελίδες. Ὅσο γι' αὐτόνε, «τὸ χελιδόνι τοῦ Μάρτη» (ἔτσι τότε λείπει) ἔπρεπε νὰ ζήσει μὲς στὸ θαυμασμὸν τῶν συγχρόνων καὶ νὰ εἶναι παράδειγμα ἀδερφικῆς ἀγάπης πού μένει γιὰ τὸ συγγραφεῖα τοῦ Τάφου ὁ μεγαλύτερος τίτλος δόξας.

*

Τρεῖς σταθμοὶ ξεχωρίζουν τὸν ἀγῶνα γιὰ τὴν δημοτικὴν στὴν Ἑλλάδα: Τὸ Ταξίδι τοῦ Ψυχάρη, ἡ Τέχνη τοῦ Βασιλικῶ, ἡ Μειάφραση τοῦ Βαγγέλιου τοῦ Πάλλη, κ' οἱ ταραχῆς πού ἀκολούθησαν τὴν ἐποχὴν πού συσταίνονταν ἡ Ἐταιρία τῆς Ἑθνικῆς Γλώσσης *).

* Σημ. τοῦ «Νουμά» Ὅτι συστήθηκε ἡ Ἑθνικὴ γλῶσσα δὲν ἔγινε καμιά ταραχὴ· συστήθηκε κ' ἔσθθη ὀλωσδιόλου ἀτάραχον. Ταραχῆς γινώσκονταν ὅταν παίχτηκε ἡ Ὁρέσθεια στὸ Βασ. θέατρο, μεταφρασμένη στὴ δημοτικὴν.

πολιτισμένους ἀκόμα λαοὺς ἰδέες σύθολες καὶ μπερδεμένες (*). Ζητᾶς πάρα πολλὰ, ἂν ἀπαιτεῖς πὼς ἔπρεπε ἀπὸ τότες οἱ Ἕλληνες νὰ ὠφειλοῦν τὰ μαθήματα τὰ πορίσιν ἀπὸ τῶν ἄλλων λαῶν τῆς γλωσσικῆς καὶ λογοτεχνικῆς ἱστορίας.

Μήτε πρέπει νὰ παρακαταδικάζονται οἱ Ἕλληνες γιὰ τὸ τόσο μελετημένον κ' ὑπερβολικὸν σπρώξιμον τῆς καθαρῆς πρὸς τὴν ἀρχαίαν πού χαρακτηρίζει ἀφ' ἑσῆς τῆς γλωσσικῆς μορφῆς τὸν ζετούλιγμὸν κατὰ τὸν πρὶν αἰῶνα (*). Τέτοιες ἀρχαιοπετριῆς δὲν ἔλειψαν μήτε ἀπὸ τοὺς πολιτισμένους λαοὺς τῆς Ἑβρώπης μήτε κἀν ἀπὸ μὰς τοὺς Γερμανοὺς—ἂν καὶ, ἐννοεῖται, πούθενά δὲν παρατεντώθηκαν, ὡς σὲ τίτιον μάρκος μήτε τόσο συστηματικὰ.

Ἄθες ὅμως σωστὰ νὰ καταλάβῃς τὴν σημερινὴν θέσιν, πρέπει τώρα νὰ λογαριάσῃς ἀκόμα καὶ τοῦτο. Οἱ ῥωμαϊκῆς ντοπιολαλιῆς φύλαξαν καθόλου τὴν κατασκευὴν τοὺς ὅπως τὴν εἶχαν αἰῶνες πρὶν ὡς τόσο

7) Ὁ Βλακᾶς εἶχε καθαρότατην ἰδέαν. Τὸ γράμμα του πού ξανατύπωσε ὁ Κρούμπιχος τὸ ἀποδείχθη.

8) Μὰ πὼς; δὲν πρέπει νὰ καταδικάζονται μήτε εἰδικοὶ γλωσσολόγοι καθὼς τὸν Χαντζίδακιν πού ἀκόμα τώρα σπρώχνουν πάντα τὴν καθαρῆς πρὸς τὴν ἀρχαίαν;

μὲ τὸν ξαπλωμὸν τῆς παιδείας ἀπὸ τὸν καιρὸν τῶν Τούρκων, λέξες κάθε λογῆς χῶθησαν μέσα τους ἀπὸ τὴν ἐπίσημην γραφτὴν. Μὰ καὶ πάλιν μὲ ὅσα τῆς ἱστορίας τῆς Καθαρῆς εἴπαμε, τὸ χάσμα τὸ μεταξὺ τῆς καὶ τῶν ντοπιολαλιῶν στὸ γενικὸν κατάντησε φυσικὰ ἀκόμα πλατύτερον (*). Ἡ γραφτὴ, ὅπως βασιλεύει στὰ γράμματα, στὸν τύπον, στὴν ἐπιστήμην κτλ., δὲν εἶναι—ὅπως δὲν εἶναι κανεὶς λαοῦ—κάτι ὀλότερον ὁμοίμορφον, παρὰ ὡς σὲ μιὰ γραμμὴ ἀλλάζει κατὰ τὸ γραφικὸν καὶ τὸ ἀντικείμενον. Τώρα, ὡς πρὸς τὴν καθημερινὴν λαλιὰν τῶν γραμματισμένων μέσα στὴς χώρες, στὴν ἀρχὴν παραξενεῖται πού ἄλλοι βεβαιώνουν πὼς μιᾶζει πολὺ τῆς γραφτῆς—ἀφοῦ καὶ πῆγασε ἀπὸ τὴν γραφτὴν, ὅπως προσθέτουν—καὶ πού ἄλλοι ἀντίθετα τονίζου πὼς κανεὶς ποτὲς του δὲ μιλεῖ ὅπως γράφει, πὼς σωρὸς συστηματικὰ τῆς γραφτῆς (μερικοὶ τύποι κ' ἀπειρες λέξες) δὲν ὑπάρχουν παρὰ στὸ χαρτί καὶ στὰ ρητορικὰ δίχως νὰ περνοῦν ἄλλη φορὰ καὶ τῶν πρὸ σοφῶν τὰ χεῖλια, πὼς ἡ συνηθισμένη τῶν γραμματισμένων γλῶσσα ὡς

9) Στὴν Ἑλλάδα γενικὰ βασιλεύει ἡ ἰδέαν πὼς ἀπὸ τὸ χάσμα στένεψε μὲ τὸ ν' ἀλλάξῃ ἡ δημοτικὴ πρὸς τὴν καθαρῆς.

πρὸς τὰ σπουδαῖα βρίσκεται ἀκόμα ἐντὸς τοῦ κύκλου τῆς ἀπλοϊκῆς λαλιᾶς κτλ. Τὸ σωστότερον κ' ἀληθινὸν εἶναι φυσικὰ τοῦτο, πὼς ἡ κοινὴ ἀφτὴ γλῶσσα παντοῦ ἀνεβοκατεβαίνει ποικιλώτατα, τὸ συμμορφωτικὸν τῆς ὅμως πάντα μένονταν τέτιον ὥστε εἰ χώρες παντοῦ στὴν Ἑλλάδα καὶ στὴν Τουρκίαν νὰ συναγρικιοῦνται δίχως καμιά δυσκολίαν (*). Κι' ὁ τύπος ἀφτὸς, μὰς λέν—τουλαχιστὸ πλάγιον—πῆγασε ἀπὸ τὴν γραφτὴν παράδοσιν. Γιατὶ στοὺς καιροὺς ὅτα βλάστησε καὶ ξάπλωσε, κάθε Ῥωμιὸς μάθαινε πρῶτα νὰ μιλεῖ ὅχι στὸ σχολιὸν, παρὰ στὸ γονικὸν τοῦ σπιτί. Τώρα, ἂ φανταστῆς μιὰ μεσιανὴ φτιασμένη μὲ τὸ μέσον τῆς κοινῆς χωρατικῆς λαλιᾶς, εἶναι φανερὸν πὼς ἀφτὴ στὸ δέκατον ἔνατον αἰῶνα ὡς σήμερον παντὰ ἀλαργεῖται ἀπὸ τὴν δημοτικὴν πρὸς τὴν γραμμὴν τῆς ἐπίσημης γραφτῆς (Δίς

10) Γραμματισμένοι κ' ἀγραμματοὶ, ἀφεντὰδες καὶ δοῦλοι, χώρες καὶ χωρὶκ, κῆμποι καὶ βουνα, παντοῦ στὴν Ἑλλάδα καὶ Τουρκίαν, ἐξαφῶντες λιγώτατα μέρη—ἴσως σήμερον καθαφτὸ κανεὶς—συναγρικιοῦνται φυσικώτατα. Μὲ τὴν ἐφκολώτερον συγκοινωνίαν καὶ τὴν μεγάλην τοῦ Ῥωμιῶ ἀγάπην πρὸς τὰ ταξίδια μαρφέθηκε μιὰ κοινὴ δημοτικὴ καὶ ξάπλωσε πρὸς παντοῦ.

Υστερα ἀπὸ τὸ θάνατο τοῦ μεγάλου Βαλαωρίτη, ἡ δημοτικὴ βρέθηκε σ' ἀγωνία. Ἡ μεγαλοφυΐα του δὲν εἶχε ἀφίσει παράδειγμα δημοτικῆς γλώσσας κυβερνήτρας σ' ὅλα τὰ εἶδη τοῦ λόγου, οἱ ἔφτα νῆσοι πρωτεργάτες εἰντούσαν καταφρονεμένοι, καὶ οἱ πρωτόγαλτοι τοῦ Παρνασσοῦ ἐπειδὴ δὲν εὐτύχησαν νῆχουν καλύτερους σκοπούς, δύσκολα φκνέρωναν τὴν ἀνεξαρτησία τους.

Τώρα εἶχε πιά βγεῖ ἡ Ἑστία, πού με τὴ διευθύση τοῦ Δροσίνη, θῆρχιζε τόσο γενναῖα τὸν ἀγώνα γιὰ τὴν ἀναγέννηση.

Τὸ γλωσσικὸ ζήτημα βγήκε πάλι στὴ μέση καθάρειαι ξάστερα με τὸν Βαλαωρίτη, καὶ φιλονεικίες ἀρχίσανε, πού ὁ Ἐμ. Ροῖδης βρήκε ἄλλη μιὰ φορὰ τὴν εὐκαιρία νὰ βάλει τὰ πράματα στὴ θέση τους, δείχνοντας τὴ σπουδασμένη του ἀναλυτικότητα.

Μέσα στὶς ἀντιλογίες, στὶς ἀμφιβολίες καὶ στοῦ σκαντάλου τὰ στριφογυρίσματα, νέοι οὐρανοὶ ἀνοίξαν πού ἐπιτέλους εἶχαν ἄστρα.

Οἱ νέοι ποιητῆς, τῆς νέας σχολῆς, διαβάζαν τὸν Παράσχο, μαθαῖναν ἀπόξω τὰ δημοτικὰ τραγούδια, μπαῖναν στὰ μυστήρια τοῦ νατουραλισμοῦ τῆς Δύσης, μελετοῦσαν τὸ Γκαῖτε σὲ γαλλικὴ μετάφραση, καὶ γυμναζόντουσαν νὰ βάζουν μέσ' στοὺς στίχους τους κάτι τι νέο, ζωντανό, φωτεινό, ἀπ' ὅπου μπορούσε νὰ ζανανθίσει ἡ παλιὰ Ἑλληνικὴ ψυχὴ. Ἐπιτέλους ξαναβάλλθηκαν νὰ ξαναφέρουν μάταια τὶς δοτικὲς καὶ τ' ἀπκρέματα πού ἀπὸ καιρὸ εἶχανε ξεχαστεῖ. Ὁ Κωστῆς Παλαμᾶς, πού τ' ὄνομά του θὰν τὸ βάλουν ἴσως, στοὺς μελλούμενους καιροὺς, σὲ μιὰ περίφημη τριάδα, δίπλα στὸ Σολωμὸ καὶ τὸ Βαλαωρίτη, εἶταν ἀπ' τοὺς πρώτους τοῦ ἀγώνα. Ὁ Δροσίνης εἶχε κι αὐτὸς μέρος¹⁾ καὶ ὁ καημένος ὁ Κρυστάλλης ὕστερα ἀπὸ λίγο ἐνώθηκε.

*

Μετὰ φάνηκαν τὴ τραγούδια τῆς Πατρίδας μου (1886) καὶ ὁ ὕμνος τῆς Ἀθηνᾶς (1889) πού διαδέχτηκαν καὶ δείξανε πιότερη τόλμη ἀπὸ τοὺς Ἰσοῦς ἀράχης (1880) καὶ ἀπὸ τοὺς Σιαλαχίτες, τοὺς ἀρκετὰ ἀναιμικούς ἀκόμα, τοῦ Δροσίνη, ἀπὸ τὰ Εἰδύλλια τοῦ ἴδιου, πού βγήκαν μαζί με τὸ ξανατύπωμα τῶν στίχων τοῦ Βικέλα καὶ πού ἔνοιγαν πρωτοφανέρωτα μονοπάτια ἀνάμεσα στοὺς βάλτους ἐκείνου τοῦ καιροῦ. Μὰ τὸ μεγάλο χτύπημα δόθη-

¹⁾ Σημ. Ν. Τώρα ὁ Δροσίνης παίζει περίφημα τὸ μέρος του στὸ Σύλλογο τοῦ Βικέλα.

Χατζηδάκη δελ. 15 «Ὅσα διὸ λέξες, διὸ σύνταξες κτλ. στὰ καλύτερα σπιτία καὶ στὴν ἀρχοντικώτερη κοινωνία τοὺς μεταχειρίζομαστε τὸ ἴδιο, πτότες προτιμᾶμε εἴτε λαλῶντας εἴτε γράφοντας πῆκαίον πού μᾶς συνεδέει με τὴν ἐκκλησιά μας καὶ πτὰ περασμένα μας⁽¹¹⁾. Σελ. 35 «Μπορῶ ἕνα

11) Εἶναι πέρα πέρα στραβὰ ἀπὸ τὰ λόγια τοῦ Χαντζιδάκου. Ὁ Ρωμιὸς τῶν καλῶν ὀσπιτιῶν εἶναι συνήθως ἀληθινὸς Λεβαντίνος, καὶ τὰ ἐκκλησιαστικά του τὰ περιφρονεῖ θαρρῶντας τὰ προστυχα. Γιὰ τοῦτο ὅπου τοῦ εἶταν πρόχειρο δῆλως παραγγί καὶ πολλὴ συζήτηση ἔλλαξε τὴν ἐκκλησιαστικὴν του μουσικὴν, καθὼς ἀλλάξε καὶ τῆς λειτουργίας του ἀκόμα τὸν τόνο πρὸς τὸν καθολικόν. Ἄν τόσο εἶταν τὸ σέβας μᾶς πρὸς τὴν ἐκκλησίαν μᾶς, γιατί γιομίζει παιδιὰ καὶ κορίτσια μᾶς κάθε σχολιὸ καὶ μοναστήρι Φλώρων καὶ Φλώρισσων; Μήτε προτιμᾶ ὁ Ρωμιὸς τὴν ἀρχαία λέξη ἐπειδὴ τάχα τότε συνεδέει με τὰ κλασσικὰ περασμένα του τὴν προτιμᾶ ἐπειδὴ δὲν εἶναι τῆς ἐθνικῆς του λαλιᾶς πού δὲν τὴν καταδέχεται ὅπως δὲν καταδέχεται τίποτα δικό του κτώς προτιμᾶ καὶ κάθε γαλλικὴ ἢ ἄλλη ξένη λέξη. Χαρακτηριστικώτατο παράδειγμα εἶναι ἡ λέξη πατέρας. Ἀπὸ μᾶς συνεδέει με τὰ περασμένα μᾶς καὶ τὴν ἐκκλησίαν μᾶς. Ὡς τόσο, ἐπειδὴ εἶναι ἐθνικὰ, τῶν

καὶ σὰν κεραυνὸς ἔπεσε τὸ Ταξίδι τοῦ Ψυχάρη στὰ 1888. Ἐπιτέλους κάποιος τολμοῦσε νὰ προφέρει στὸ νεοελληνικὸ φιλολογικὸ τραπέζι ἕνα πιάτο ἀγριοφράουλες ἀνόθευτες. Ἐπειτα βγήκαν οἱ Μπαλάντες τοῦ Στέφανου Μαρτζώκη πού φρόντιζε πρῶτα ἀπ' ὅλα γιὰ ἀνεξαρτησία.

Κι' ἀμέσως τὰ Μάτια τῆς ψυχῆς μου φανερώθηκαν γιὰ νὰ δείξουν μιάν ἀναζήτηση νέας αἰσθητικῆς. Ἀπασχολημένος λιγάκι ἀπ' τὴ φιλοσοφία ὁ Κωστῆς Παλαμᾶς, φαίνεται πὼς σ' αὐτὴ τὴ συλλογὴ ἐνώνει, στοῦ Γκαῖτε τὴν προσπάθεια γιὰ τὸ ξαναζωτάνημα τῆς λαϊκῆς Μπαλάντας, τὴ σκέψη ἐνὸς André Lafèvre. Σ' ἕνα μεγαλόπρεπο πρόλογο, πού πρωαιστάνεται κανεὶς τὸ μελλούμενο κριτικὸ καὶ σκεπτικιστὴ, ὁ ποιητῆς ἀραδιάζει θαρραλία τὶς αἰσθητικὲς του γνώμες καὶ μοιάζει σὰ νὰ τραβάει μακρύτερα ἀπὸ τὶς σκέψεις πού σὲ μᾶς φανέρωσε ὁ Sebastien Charles Leconte.

Ἄ Ὁ Ποιητῆς, λέει ὁ Παλαμᾶς, δὲν ἐργάζεται οὔτε διὰ τοὺς πολλοὺς, οὔτε διὰ τοὺς ὀλίγους· ἐργάζεται διὰ τὴν Ποίησιν. Ὅ,τι ἔχουν μέσα των οἱ ἄλλοι: τὸ ἀδράχνει, τὸ πλάττει, τὸ ἐξωτερικεύει καὶ τὸ ἀποκαλύπτει.

Ἄ Ὁ ποιητῆς δὲν ἀκολουθεῖ προηγεῖται, δίδει τὸ σύνθημα. Ὁ ποιητῆς εἶναι ὡς ὁ Ἴων τοῦ Εὐριπίδου. Ἀπάτωρ καὶ ἀμήτωρ, πατέρα καὶ μητέρα ἔχει τὸν θεὸν τοῦ φωτός, καὶ τοῦτου εἶναι πιστὸς χρυσοφύλαξ. Δὲν ἀπομακρύνεται τοῦ νκοῦ, καὶ δὲν γνωρίζει ἀπὸ τὴν βεβήλου κόσμου. Ἄλλ' ὅταν τοῦ ἐπιβάλλῃ ἡ ἀνάγκη ν' ἀπομακρυνθῇ ἀπὸ τὸν ναόν, καὶ καταπίθεται ν' ἀναμιχθῇ εἰς τὰ ἐγκόσμια, εἰς τὸν κόσμον ἐμφανίζεται ὄχι πλέον ὡς ἱερεὺς, ἀλλ' ὡς βασιλεὺς.

Ἄ τὴν μεγάλην τῆς χάριν ἡ νεωτέρα ποίησις χρεωστεῖ εἰς τὸ ὅτι συχνὰ λούεται μέσα εἰς τὰ θαυμαστοποιὰ νερά τῆς Ἑλληνικῆς Ἀρχαιότητος. Ἄν ὁ ποιητῆς ἀνατρέξῃ εἰς τὸ παρελθόν, ζητεῖ ἀπ' αὐτὸ νέας καὶ σημαντικὰς εἰκόνας, μορφάς, σύμβολα, μετὰ τὰ ὅποια ἐκφράζει τὰ νοήματα καὶ τὰ αἰσθηματά του· αἰσθηματά καὶ νοήματα ψυχῆς τῶν νεωτέρων χρόνων. Εἶναι ἀδύνατον δι' αὐτὸν νὰ χωρήσῃ τὴν σκέψιν ἀπὸ τὸ αἶσθημα»

Τὸ πρόγραμμα τοῦ νέου ποιητῆ φανερώθηκαν, κατὰ πὼς βλέπει κανεὶς, ὑπέροχο καὶ ἀπέραντο. Ὁ Παρνασσισμὸς μ' ἕνα πῆδημα περάστηκε καὶ ὁ ποιητῆς τώρα πιά ἔφτανε στὰ σύνορα τοῦ συμβολισμοῦ. Ἡ κατηγορία πού τοῦκκαναν, πὼς εἶναι σκοτεινός, δὲν τὸν ἐφόβιζε καθόλου, καὶ δικαιολογῶταν, στὸν ἴδιο πρόλογο, γι' αὐτὸ τὸ ἐλάττωμα πού τοῦ καταλογίζανε, μ' ἐπιχειρήματα λογικὰ μαζί κι ὀρμητικὰ.

*

Καὶ γεννήθηκε ὁ Μαλλιαρισμὸς.

πρὸς λέξες νὰ ἀναφέρω πού, ἂν καὶ πασιγνωστες πᾶλλοτες τῆς λαλιᾶς, τώρα ξαφανίστηκαν ὀλόβητα, καὶ στὸν τόπο τους ἄλλες παρμένες ἀπὸ τὴν καθαρέβουσα κατάντησαν παντοῦ κοινὸ νόμισμα⁽¹²⁾.

καλῶν σπιτιῶν ὁ Ρωμιὸς τὴν περιφρονεῖ, καὶ πιά ἔρχισε τώρα νὰν τῆς προτιμᾶ μαχμουδιζόντας τοὺς Ψναρωμένους | τὴ λέξη μπαμπᾶς πού εἶναι ТΟΥРΚΙΚΗ !!! Τὸ ἴδιο προτιμᾶ τὸ γαλλικὸ μαμὰ ἀντὶς μητέρα ἢ μάννα, τὸ madame ἀντὶς Κυρία τὸ πλαξ ἀντὶς Φάληρο κτλ. Ὁ Χαντζιδάκις ἀπὸ τὰ ξέρει καὶ δὲν ἔπρεπε ἔτσι νὰ γελᾷ τοὺς ξένους.

12) Ἀπὸ εἶναι προμερὴ ὑπερβολὴ καὶ ἀνακριβεία. Οἱ λέξεις πού σημειώνει ὁ Χαντζιδάκις εἶναι: κάμαρη—δωμάτιο(ν), μόνιπια—ἐπιπλα, σπεσαρία—φαρμακεῖο(ν), καρέκλα—κάθισμα, μπουνταλά βλάκα, σπιτάλι—νοδοκομεῖο(ν), σόμπα—θερμαστρα. Μιὰ τους μόνη ἴσως ξαφανίστηκε, τὸ σπιτάλι. Οἱ λέξεις σόμπα (ποτέ τις δὲν εἶταν κοινὴ) καὶ μόνιπια ἔγιναν κάπως σπάνιες, μὰ δὲν ξαφανίστηκαν ὀλόβητα, ὅπως βεβαιώνει ὁ Χαντζιδάκις. Οἱ λέξεις σπεσαρία καὶ μπουνταλάς εἶναι τόσο γνωστὲς ὅσο καὶ οἱ λέξεις φαρμακεῖο καὶ βλάκας. Ἡ λέξη κάμαρη εἶναι πολὺ πιὸ συνειθισμένη παρὰ τὸ δωμάτιο. Ἡ καρέκλα εἶναι ἡ μόνη εἰδικὴ στὴ σημασίαν τοῦ

Πάντα, ἀπὸ καιρὸ σὲ καιρὸ, ὁ Κωστῆς Παλαμᾶς, δημοσίευε ἀπὸ τὰ 1897 τοὺς Ἰάμβους καὶ Ἀναπαιστούς ὅπου ζευγαρώνεται ἡ ἀγνή γλυκὴ τρυφερότητα μετὰ τὴν πιὸ ψηλὰ πνευματικὰ χαρίσματα μέσα σ' ἕνα ἀπαλὸ ρυθμὸ ἀγροτικῆς μπαλάντας.

Τὸ βάθος τῆς σκέψης ἐνώνεται μετὰ τὴν πιὸ σπαρταριστὴ εἰλικρίνεια, μετὰ τὴν πιὸ φωτεινὸ ποιητικὸ τίναγμα.

Τὸ ποίημα τοῦ Τάφου πού βγήκε τὸν ἄλλο χρόνο, φανέρωσε τὶς ἴδιες ἀρετὲς δυναμωμένες ἀπὸ σπαρταρικὴ ἀγωνία καὶ ἔκανε στὸν τύπο κρότο ὅσο δὲν εἶχανε κάνει ἀκόμα τὰ ἄλλα τοῦ ποιητῆ ἔργα. Συγκινητικὸς καὶ ἀπλὸς θῆνος, ὁ Τάφος, ἀπλώνει πᾶνου στὰ ἄδολα λαϊκὰ αὐτοσχεδιάσματα, τοὺς λεπτοὺς τόνους, πού τὴ γλύκα τους μετὰ πόνου λαχταρᾶνε οἱ αἰσθηματικὲς ψυχῆς ἀνάμεσα στὸν Vielé Griffini καὶ στὸν Gabriel Vicoire πρέπει νὰ θάλλει κανεὶς τὴν ἐμπνευση αὐτοῦ τοῦ ποιήματος, πού ἔχει χαραχτῆρα τόσο ξεχωριστὸ καὶ τόσο βαθιὰ βρισκεται ριζωμένο στὴν ἀγνότερη λαϊκὴ ψυχῆ.

Μετὰ τὴ θαυμαστὴ του ἰκανότητά ν' ἀνανεώνεται, ὁ Παλαμᾶς ἔξια ἔμεινε ὁ ἀρχηγὸς τοῦ κινήματος πού ἔγινε μετὰ τὴν ἐκδοσὴ τῆς Τέχνης τοῦ Βασιλικοῦ ὅταν γιὰ μιὰ στιγμὴ ἐνώθησαν μετὰ εἰλικρίνεια ὅλες οἱ προσπάθειες γιὰ τὴν ἀνανέωση τῆς αἰσθηματικῆς καὶ γλωσσικῆς μαζῆς.

Μετὰ τὰ μάτια τῆς ψυχῆς μου μετὰ πῶ ἀνοίχτους ἰρίζοντες, σὰ θαυμαστὴ συνέχεια, ἤρθε ἡ Ἀσάλευτη ζωὴ πού θρόνιασε τὸν ποιητῆ τοῦ Τάφου ἀνάμεσα στὶς σημαντικώτερες μορφῆς τῆς νεωτέρας Ἑλλάδας.

Εἶναι ἡ πρώτη φορὰ πού ἕνας Νεοελληνας κατορθώνει νὰ βρεθῇ ἀρκετὰ μέσα στὴν περικυκλωσικὴ του καταχτητῆς, μέσα στὸν τόπο του, στὴν Ἑλλάδα, γιὰ ν' ἀποκοτῆσει μετὰ τοῦ αἵτου τὸ μάτι ν' ἀγκαλιάσει πέρα ἀπ' τὰ βουνὰ τῆς πατρίδας του ὅλο τὸ συμβολικὸ ὄριζοντα.

Ποτὲ δὲ συναπαντήθηκαν, στὴν ἴδια συλλογῆ, τόσο διαφορετικοὶ καὶ νέοι οὐθμοὶ, πρωτότυποι στὴν ἐμπνευση καὶ στενὰ ἐνωμένοι μετὰ τὴν πνευματικὴ κίνηση.

Τὸ βιβλίον χωρίζεται μετὰ ὑπότιτλους σ' ἐννιά μέρη διαφορετικὰ, ἐνωμένα ὅμως μετὰ τὸν ἴδιον φιλοσοφικὸ δεσμό. Μ' ὅλη τὴ διαφορὰ πούχουν οἱ μερομηνίες καὶ μᾶς δείχνουν τὸν καιρὸ πού γίνηκε τὸ καθένα τὰ ἐννιά τοῦτα μέρη φαίνονται σὰ νὰ εἶναι οἱ ἐννιά πλευρῆς πού ἔχει ἕνα καὶ μόνον πρίσμα. Οἱ Πατριδες συνέχεια συννέτων ὅπου ὁ Vigny φαίνεται πὼς δουλεύει μαζί μετὰ τὸν Hérédia· ὁ Γουρισμὸς ὅπου κυβερναεῖ ἡ εἰδυλλιακὴ νότα· Σισοφῆς τοῦ Τραγουδιῦ τοῦ Ἡλίου (συνέχεια στὸ Χαίρεισμο τοῦ Ἡλίου πού βγήκε στὰ 1900) πού μέσ' στὰ μικρὰ του κομμάτια αἰστάνεται κανεὶς μιὰ ξεχωριστὴ πνοὴ ζωῆς καὶ ἕνα εἶδος συμβολισμοῦ πανθειστικῶ· Στίχοι σὲ

καὶ σημειώσε, δὲν ἐννοῶ λέξεις ὑπαλληλικῆς, ἐπισημονικῆς κτλ., παρὰ λέξεις ὀλόβητα τῆς καθημερινῆς ζωῆς. Καὶ σελ. 47 «Πλήθος λέξες καὶ μερικὸι τύποι ἀπὸ τὴ γραφτὴ παράδοση μπήκανε στὴν καθημερινὴ λαλιὰ καὶ χωνέφτηκαν ὅμως ἀναπόδοτα, ἂν ἐξαιρέσεις τὴ σύνταξιν τὴν πιὸ ἀπλή, λιγώτερα στοιχεῖα ἀπὸ τὴ σταματικὴν παράδοση παρὰλαβε ὡς τώρα ἡ γραφτὴ». Κι' εἶναι ξάστερο ἀκόμα πὼς ἔτσι ἔπρεπε νὰ γίνῃ. Πρῶτα, εἶναι τούτο φυσικὰ κατάντια τοῦ καλοκαρδιστικοῦ ἔκπλωμοῦ πού πῆρε στὴν Ἑλλάδα ἡ παιδεία⁽¹³⁾. Ἐπειτα, ἔχουμε κυρίως τὴν καλὴ μᾶς ζυπασιά. Τοῦ

chaise, ὄντας λέξη πασιγνωστῆ καὶ καθημερινῆ. Κάθισμα εἶναι γενικὸς ὅρος καὶ σημαίνει κάθε καθιστικὸ ἐπιπλο

13) Δηλαδή, ἡ ψευδοπαιδεία. Ὡς στὰ 1862 λιγώτερος κόσμος πῆγαινε σχολιὸ, μὰ περισσότερος ἄλλθινὰ μάθαινε. Ἀπὸ τὰ 1862 κι' ἔδω—ἀπὸ τὸν καιρὸ δηλαδή πού ἡ παιδεία ὀριστικὰ κύλισε πρὸς τὸ βουλεφτισμὸ—ἐπειδὴ βαθμοὶ καὶ διπλώματα παίρνουνται ρουφετολογικὰ, πολλοὶ πηγαίνουνε σχολιὸ, μὰ λιγώτατοι σπουδάζουν. Τίποτα δὲ δείχνει ἀποτροπαιώτερον τὸν ξεπεσμό τῆς παιδείας παρὰ τὸ ὅτι στὸ ἀνώτατο σχολιὸ τῶν κοριτσιῶν μᾶς διδάσκονται οἱ Πητυρικὸι λόγοι τοῦ..... Μιστριώτη!

γνωστών ήχο, Φοινικίς όπου ο Lucrèce φαίνεται να εμπνέει το Villiers de l' Isle Adam, όπου ο Γκαίτε φαίνεται πως άντزمώνει τον Όρφέα· οι Έκατό φωνές, ύμνοι και κατάρες, τα Μεγάλα δράματα όπου ο Walf Whitmens δχνείζεται τους ρυθμούς του Longfellow, και απ' αυτά το τελευταίο σε λύτερους στίχους μοιάζει σά να μξς ζαναφέρνει κάποιο άρχαιο χορικό του Αίσχύλου.

Βέβαια, διακρίνει κανείς στον Παλαμά, πάντοτε πολλές ξένες επίδρασεις και κάποτε λίγο διαφορετικές, μά ή ψυχόρμητη προσωπικότητα του ποιητή γίνεται μέσα σ' αυτές κυβερνήτρα και γγίζει κάθε χαρδή που άχολογάει τους παλμούς της Φυλής· κ' έτσι λείπει κάθε άκονία και ξερή στιχοπλοκία, φρεβρός κίντυνος, όπου πέρτει πάντα ο καθαρός δελλεταντισμός.

*

Άφου μελέτησε, σύγκρισε με τα παλιά τραγούδια της φυλής, τις πραγματικότητες της καθημερινής ζωής, άφου άνάδειξε στη σκέψη του τα πιο δύσκολα προβλήματα της ψυχολογίας, για να τα ξεδιαλύση σε κάρφο καλλιτεχνικό, άφου ζαγνάντεψε την παράδοση και την κοινή γλώσσα, με το προαίστημα εκεί ν' άπαντήσει αυτό που όργανώνει την ένότητα στο καλλιτεχνικό ύφος, άφου συμβουλευτήκε με θρησκευτική εύλάβεια, με τον τρόπο ενός Shelley, και τα μάτια μέσ' στα μάτια, τον παλιό Κρητικό ποιητή της Έρωφίλης, τον άξιοσέβαστο Χορτάση, τον άληθινό πατέρα της Νεοελληνικής δραματικής Τέχνης, έπειτα ο Παλαμάς δημιούργησε το δράμα του, την Τρισεύγενη. Μόλις τυπώθηκε και βγήκε, πολλοί ρωτούσαν, άν ή Τρισεύγενη είναι δράμα άληθινό, ή ένα ποίημα δραματικό για διάβασμα.

Πραγματικά φαίνεται, πως οι συμβολικές και φιλοσοφικές θεωρίες του συγγραφέα έπηρεάζουν κάπως τη δράση.

Η Τρισεύγενη είναι ένα έργο καθαρής πραγματικότητας, μά είναι μαζί κ' ένα έργο φανταστικό, άνειρώδικο, και λέρτερης όμορφιάς, τόσο άποκλειστικά ίσως νοερό για να μη μπορεί να φηκριστήσε παρά μια έκλεκτη μερίδα. Η γλώσσα έχει τις άξιόλογες μουσικές γοητείες ενός D'Annunzio και ενός Maeterlinch. Τα πρόσωπα όμως, διαφορετικά από τους ήρωες τους παρμένους από τη Μυθολογία, δέν παραπατούνε ποτές, ποτέ δέν άφίνου

τη γίς όπου ή καθημερινή συνηθισμένη και άπλή ζωή τους κρατάει. Κι αυτό είναι κάποιο ελάττωμα στην άρμονία που πρέπει να βρίσκονται πρόσωπα και λόγια. Αυτοί οι ταπεινοί και φτωχοί έχουν μια ύπαρξη πολύ νοερή, τουλάχιστο από σκηνηκή έποψη, και γι' αυτό μπορεί κανείς να πει πως ο Παλαμάς, που δέν έχει τίποτα απ' τη δόξα του να χάσει, τράβηξε ίσως πέρα απ' το σκοπό του, πέρα απ' τα θεατρικά σύνορα. Άπό την άπλή του όμως φιλογική άποψη, ή Τρισεύγενη είναι ένα φανταχτερό λουλούδι, που βλάστησε στον παιγνιδιάρη ήλιο ενός Έλληνικού νησιού, είναι καθόλες τις άποφες ζξια ένας άληθινού παιδιού της Ελλάδας.

*

Η ίδιουσυγρασία του ποιητή, ή εξαιρετικά φιλοσοφική, τον προδιάθεσε στο ζωγράφισμα των χαρακτήρων.

Ο Θάνατος του Παλληκαριού, μοναδικό δοκίμιο, είναι ένα δείγμα ξεχωριστό. Ο ποιητής έδω έκφραζει την άπελπισία ενός νιού που προτιμάει να πεθάνει παρά να χάσει για πάντα την όμορφιά του. Κι αυτό είναι μαγευτικά Ρωμαίικο.

Η γλώσσα του πάνου απ' όλα, είναι ζξια θαυμασμού. Κ' έπειτα ο Παλαμάς δέ θέλει πια για κάθε λογοτεχνική άνάγκη άλλο γλωσσικό όργανο παρά το ίδιωμα του λαού. Ο σκορπισμένος θησαυρός από φιλοσοφικά και κριτικά δοκίμια του στην Τέχνη και στη Γλώσσα, τώρα τελευταία συμμαζεύτηκε στα Γράμματα. Η φλόγα που ζεπνδάει από την προικισμένη σκέψη του, έρχεται για να μξς φωτίσει καθαρά και να μξς δείξει φανερές όλες τις άλήθειες, τις τωρινές και τις αύριανές· εκεί μπορεί κανείς σύγκρισε να άνσύρει πολύτιμες λεπτομέρειες για τη σύγχρονη ιστορία της Δημοτικής.

Έξον από το τάλαντό του και από την παγκόσμιο φιλολογική μόρφωση, ο Παλαμάς είναι ένας «χαρακτήρας». Μπορεί κανείς χωρίς να παραδέχεται όλες του τις προτίμησεις, να μη έμποδιστεί να θαμάσει τη σταθερότητα στις πεποιθήσεις του και το μεγαλείο του το διανοητικό. Το όνομά του άξίζει, ξεπερνώντας τα Έλληνικά σύνορα, να λάμψει στην Ευρώπη.

PHILEAS LEBESGUE

Κρούμπαχος τα πάρα βλέπει σκοτεινά¹⁷⁾, κι' από ζήλο προς την ιδέα κάπου καταδικάζει παρα πολύ βαριά τους Έλληνες· μά ως προς την ουσία έχει δικιο. Το χεροπισαστό άξιαφα είναι πως, έπειδής είναι τόσο δύσκολος ο ξεσκολιασμός της γραφτής μάλιστα με τέτια δύσκολη όρθογραφία (όπως μαθαίνει διάβασμα και γράψιμο πρέπει ένα σωρό πράματα να φορτώσει το νου του που μοναχά στη γραφή ύπάρχουν και που σήμερα της λαλιές της είναι περιττά, καθώς την ψιλή και δασεία, τους τρεις τόνους, τις χρονικές τών φωνηέντων διαφορές, τους διρτόγγους, τα διπλά σύφωνα, κτλ. Πουθενά δέν είναι τόσο συγκινητικά των Έλλήνων ή λατρεία προς το έργο των προγόνων τους όσο σ' άφτη την άρτάπαρνη έπιμονή σε γραφικές συνήθειες που έδω και 1500 χρόνια κατάντησαν άσκοπες), χεροπισαστό είναι, λέω, πως έτσι άλλοι σπουδαίοι διδαχτικοί κλάδοι περιορίζονται σημαντικά, και πως ή καθαρύουσα φταίει — άν και ίσως όχι μόνη — που ή Έλληνική λογοτεχνία δέν έχει ως τώρα μήτε ένα να δείξει καλλιτε-

17) Ίσως όχι όσο είναι σκοτεινά.

Ο ΝΟΥΜΑΣ ΒΓΑΙΝΕΙ ΚΑΘΕ ΚΥΡΙΑΚΗ ΣΥΝΤΡΟΜΗ

Για την Ελλάδα Δρ. 10. — Για το Έξωτερικό
Φρ. γρ. 10.

20 λεπτά το φύλλο λεπτά 20

ΒΡΙΣΚΕΤΑΙ : Στα κιάσκια της Πλατείας Συντάγματος, Όμόνοιας, Ύπουργείου Οικονομικών, Σταθμού Τροχιόδρομου, (Όφθαλμιατρείο), Βουλής, Σταθμού ύπόγειου Σιδηρόδρομου (Όμόνοια), στο καπνοπωλείο Μανωλακάκη (Πλατεία Στουρνάρα), Έξάρχεια, στα βιβλιοπωλεία « Έστίας » Γ. Κολάρου και Σακέτου [όδου Σταδίου, άντικρύ στη Βουλή]. Στο Βόλο βιβλιοπωλείο Χριστόπουλου.

Η συντρομή πλερώνεται μπροστά κ' είναι ενός χρόνου πάντα.

ΦΑΙΝΟΜΕΝΑ

Κ Α Ι

ΤΡΑΜΑΤΑ

Ο ΦΑΡΔΟΥΛΗΣ

κοροΐδενε τους εργάτες· το έλεε ο εργοστασιάρχης Βασιλειάδης στο δικαστήριο· και τους κοροΐδενε Μιστριωτικώτατα, μιλώντας τους την καθαρύουσα, μά γλώσσα δηλ. που δέν τη νιώθανε και γι' αυτό τονέ θαμάζανε και τον άκολουθούσανε. Τους ξεσήκωνε τα μυαλά τους πρώτα με λέξες φουσκωμένες, βαριές, μπουμπουνιστές, τους μεθούσε, τους ξεγελούσε και ύστερα με λόγια άπλά τους φώναζε ο μ π ρ ο δ ο ς ! και τον άκολουθούσανε στις δημοκοπικές του έκστρατείες.

Νά το μυστικό του Φαρδούλη και να το μυστικό που κρατάει την καθαρύουσα στη ζωή· πεθαίνοντας ή καθαρύουσα, θά πεθάνει κ' ή Δημοκοπία, θά βουβαθούν όλοι οι Φαρδούληδες, θά πάψουνε να παίρνουνε χιλμόδραγμα δραματικά βραβεία όλ' οι Άμπελάδες, θά

χνικά ξετελειωμένο έργο.¹⁸⁾

ΛΕΚΑΣ ΑΡΒΑΝΙΤΗΣ

18) Η καθαρύουσα φταίει και τίποτα άλλο, γιατί μόλις μξς κόλλησε ή άστική και καθαρύουσα πετριά, ζμέσως έπαψε ο Έλληνας να παρχει. Έπειτα, όσες φορές θέλησε ο Ρωμύς να γράψει τη δημοτική του, κάτι έβγαλε, καθώς Έρωτόκριτο, Διμοτικά Τσαγούδια, Σολωμό, Βαλαωρίτη, Παλαμά, Φυλλάδες του Γεροδήμου κτλ. Όσα βγει του Παλαμά ο Δωδεκάλογος του Γούστου (άν όλα του τα μέρη είναι ίσα προς όσα φάνηκαν ή ποιήσή μας θ' ίνεθεί σε ύφος ζηλευτό. Ναι, φταίει ή καθαρύουσα κι' οι άσκαλοι (όχι οι Lehrer, όπως κουτοπόνηρα τους μεταφράζει ο Χαντζιάδης, παρά οι maitres d' école του Musset!).

Έλληνα του φαίνεται ή έπίσημη γλώσσα όχι μοναχά ασεβαστή, και σά να πούμε, έκλαμψη¹⁴⁾ (Χαντζ. δ. 22), άίστημα που μαλιστα το προξενεί ή έκκλησιαστικά παράδοση¹⁵⁾, παρά συγκριτικά με τις ντοπιολαλιές του φαίνεται και σαν άρχοντικά και ως ή μόνη ζξια άθρώπου μορφωμένου¹⁶⁾. Κόπους και κόπους στοιχίζει το νάν τη μάθει κανείς σωστά, και λοιπόν δέ θέλει τέτιο θησαυρό μοναχά με το κοντύλι να σου τόνε βγάξει στο φως. Έτσι ο μορφωμένος Έλληνας τη λαϊκή λαλιά τη λογαριάζει πρόστυχη, χοντρή, χυδαία.

Οί κάθε λογής ζημιές που έπαθε ως τώρα ο Έλληνικός πολιτισμός με το σημερινό γλωσσικό του σύστημα και που θά παθει έκόμεα ά γλήγορα δέ βρεθεί γιατριά, είναι κατά βαθος ξηγημένες μέσα στο Κρούμπαχου το βιβλίο. Έδω κι' εκεί ίσως ο

14) Έπιασε πως του φαίνεται σαν όχι έθνικά του, άρα πρόστυχη.

15) Έπιασε πως ο Ρωμύς περιφρονεί τα έκκλησιαστικά του.

16) Άρχοντικά και μόνη ζξια άθρώπων μορφωμένων του Έλληνα του φαίνεται ή γαλλική, ή και κάθε ξένη γλώσσα.